

Inspraakbundel

Zienswijzen op ontwerpbesluit fase 2 'Ijmuiden Ver Gamma'

Inspraakpunt Bureau Energieprojecten
Postbus 111
9200 AC DRACHTEN
www.bureau-energieprojecten.nl

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	3
Kennisgeving.....	4

MONDELINGE, SCHRIFTELIJKE EN DIGITALE REACTIES EN ZIENSWIJZEN:

Opzoektabel mondelinge, schriftelijke en digitale reacties	7
Alfabetisch overzicht organisaties en reacties	8
Zienswijze 202301333 tot en met 202301356	9

Woord vooraf

Van vrijdag 21 april 2023 tot en met donderdag 2 juni 2023 lag voor het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma het ontwerpbesluit in het kader van de Wet natuurbescherming ter inzage. In deze periode kon u hierop reageren.

Project

Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet TenneT werken samen aan het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma. Via deze ondergrondse hoogspanningsverbinding wordt de duurzame energie, die in de toekomst op zee wordt opgewekt in het nieuwe windenergiegebied IJmuiden Ver, naar de Maasvlakte getransporteerd.

Waarom is dit project nodig?

Door het gebruik van olie, kolen en aardgas warmt de aarde op en verandert ons klimaat. Om dit tegen te gaan, stapt Nederland over op duurzame energie uit wind, zon en aardwarmte. Voor deze overstap zijn aanpassingen aan ons elektriciteitsnet nodig, zoals extra aansluitingen voor windmolenparken op zee naar het vasteland.

Welke procedure wordt gevolgd?

Op de besluitvorming over het project is de rijkscoördinatieprocedure van toepassing. In deze procedure ligt het volgende ontwerpbesluit ter inzage:

- vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming (Ministerie van LNV). Deze is nodig voor de aanleg van het tracé in en nabij de Natura 2000-gebieden de Bruine Bank, Voordelta en Voornes Duin.

Dit ontwerpbesluit (fase 2) wordt later gepubliceerd dan de andere ontwerpbesluiten (uit fase 1) en het ontwerp-inpassingsplan van het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma. Dit gebeurt omdat er in de aanvraag vanuit was gegaan dat gebruik kon worden gemaakt van de zogenaamde bouwvrijstelling in relatie tot stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Dit is inmiddels niet meer het geval. De eerdere ontwerpbesluiten en het ontwerp-inpassingsplan zijn te raadplegen via de volgende weblink: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/noz-ijmuiden-vergamma/fase-1>

Samenhang projecten Maasvlakte

Naast Net op zee IJmuiden Ver Gamma, landen ook Net op zee IJmuiden Ver Beta en Net op zee Nederwiek 2 op de Maasvlakte aan. Ga voor meer informatie over Net op zee IJmuiden Ver Beta naar www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-beta en voor Net op zee Nederwiek 2 naar www.rvo.nl/nederwiek-2.

Zienswijzen

Op de ontwerpbesluiten zijn binnen de reactietermijn in totaal 4 zienswijzen binnengekomen. De zienswijzen zijn integraal opgenomen in deze inspraakbundel. U kunt deze inspraakbundel downloaden van www.bureau-energieprojecten.nl.

Wat is het vervolg?

De ontvangen reacties worden betrokken bij het nemen van het definitieve besluit. Op het definitieve besluit staat ook de mogelijkheid open te reageren, indien deze tegen uw belangen ingaat.

Wilt u meer weten?

Meer informatie over Net op zee IJmuiden Ver Gamma en alle bijbehorende documenten vindt u op www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-gamma. Heeft u vragen over de procedure, het project en/of het ontwerpbesluit dat ter inzage ligt? Bel dan met telefoonnummer 070 379 89 79.

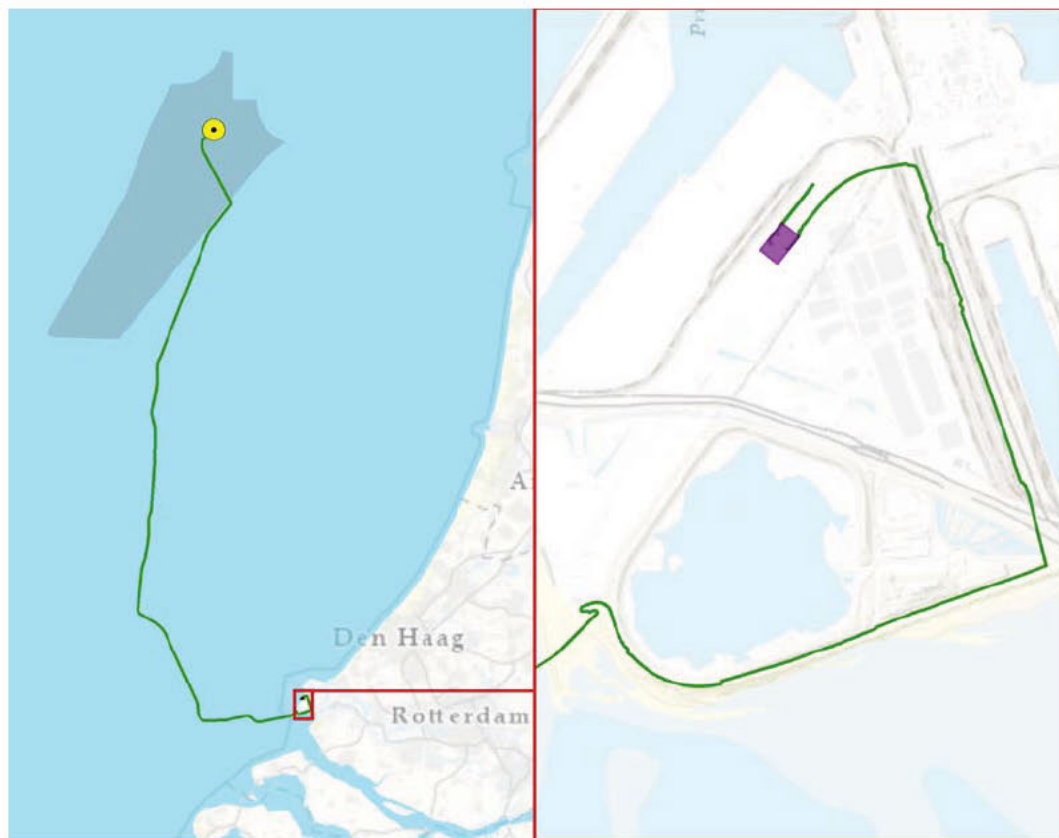
Net op zee IJmuiden Ver Gamma, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Kennisgeving terinzagelegging ontwerpbesluit fase 2

Van vrijdag 21 april 2023 tot en met donderdag 2 juni 2023 ligt voor het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma het ontwerpbesluit in het kader van de Wet natuurbescherming ter inzage. In deze periode kunt u hierop reageren.

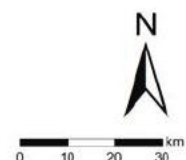
Project

Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de beheerder van het landelijk hoogspanningsnet TenneT werken samen aan het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma. Via deze ondergrondse hoogspanningsverbinding wordt de duurzame energie, die in de toekomst op zee wordt opgewekt in het nieuwe windenergiegebied IJmuiden Ver, naar de Maasvlakte getransporteerd.

- Platformlocatie IJver Gamma
- Kabeltracé IJver Gamma
- Converterstationslocatie
- Windenergiegebied IJmuiden Ver

G1_017A

Waarom is dit project nodig?

Door het gebruik van olie, kolen en aardgas warmt de aarde op en verandert ons klimaat. Om dit tegen te gaan, stapt Nederland over op duurzame energie uit wind, zon en aardwarmte. Voor deze overstap

zijn aanpassingen aan ons elektriciteitsnet nodig, zoals extra aansluitingen voor windmolenparken op zee naar het vasteland.

Procedure

Op de besluitvorming over het project is de rijkscoördinatie-regeling van toepassing. In deze procedure ligt het volgende ontwerpbesluit ter inzage:

- vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming (Ministerie van LNV). Deze is nodig voor de aanleg van het tracé in en nabij de Natura 2000-gebieden de Bruine Bank, Voordelta en Voornes Duin.

Dit ontwerpbesluit (fase 2) wordt later gepubliceerd dan de andere ontwerpbesluiten (uit fase 1) en het ontwerp-inpassingsplan van het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma. Dit gebeurt omdat er in de aanvraag vanuit was gegaan dat gebruik kon worden gemaakt van de zogenaamde bouwvrijstelling in relatie tot stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden. Dit is inmiddels niet meer het geval. De eerdere ontwerpbesluiten en het ontwerp-inpassingsplan zijn te raadplegen via de volgende weblink: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/noz-ijmuiden-ver-gamma/fase-1>

Samenhang projecten Maasvlakte

Naast Net op zee IJmuiden Ver Gamma, landen ook Net op zee IJmuiden Ver Beta en Net op zee Nederwiek 2 op de Maasvlakte aan. Ga voor meer informatie over Net op zee IJmuiden Ver Beta naar www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-beta en voor Net op zee Nederwiek 2 naar www.rvo.nl/nederwiek-2.

Wilt u reageren?

U kunt van vrijdag 21 april 2023 tot en met donderdag 2 juni 2023 reageren op het ontwerpbesluit fase 2. Dit heet het indienen van een zienswijze. In deze periode zijn de documenten met informatie over het ontwerpbesluit online te bekijken op www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-gamma. Op papier kunt u de documenten tijdens reguliere openingstijden bekijken bij het Ministerie van EZK op de Bezuiden-houtseweg 73, 2594 AC Den Haag.

U kunt op drie manieren reageren. U ontvangt een ontvangstbevestiging.

- Digitaal: via de website www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-gamma
- Post:
Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Net op zee IJmuiden Ver Gamma
Postbus 111
9200 AC Drachten
- Telefonisch op werkdagen tussen 9:00 en 17:00 uur via telefoonnummer
- 070 379 89 79.

Wat is het vervolg?

De ontvangen reacties worden betrokken bij het nemen van het definitieve besluit. Op het definitieve besluit staat ook de mogelijkheid open te reageren, indien deze tegen uw belangen ingaat.

Wilt u meer weten?

Meer informatie over Net op zee IJmuiden Ver Gamma en alle bijbehorende documenten vindt u op www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-gamma. Heeft u vragen over de procedure, het project en/of het ontwerpbesluit dat ter inzage ligt? Bel dan met telefoonnummer 070 379 89 79.

Opzoektabel mondelinge, schriftelijke en digitale zienswijzen/reacties

In onderstaande tabel kunt u met het registratienummer het nummer van de zienswijze opzoeken. Door te klikken op uw zienswijzenummer wordt u automatisch doorverwezen naar de zienswijze. De zienswijzen zijn opgenomen vanaf pagina 9.

Zienswijzen op ontwerpbesluit fase 2 'Ijmuiden Ver Gamma'

Registratienummer	Zienswijzenummer
202301333	202301333
202301341	202301341
202301346	202301346
202301356	202301356

Alfabetisch overzicht organisaties en zienswijzen/reacties

Zienswijzen op ontwerpbesluit fase 2 'Ijmuiden Ver Gamma'

Zienswijzenummer	Organisatie
202301333	Natuurvereniging Hollandse Delta, HELLEVOETSLUIS
202301356	Nederlandse Vissersbond, URK
202301341	TenneT, ARNHEM
202301346	Vogelbescherming Nederland, ZEIST

Zienswijze 202301333 tot en met 202301356

Verzonden: 5/29/2023 5:33:50 PM

Onderwerp: Zienswijze

Project: Net op zee - IJmuiden Ver Gamma - Ontwerp-Wnb vergunning

Achternaam: [REDACTED]

Tussenvoegsel(s):

Voorletters: [REDACTED]

Straat: [REDACTED]

Huisnummer: [REDACTED]

Postcode: [REDACTED]

Woonplaats: [REDACTED]

Land: Nederland

Telefoonnummer: [REDACTED]

E-mailadres: secretaris@hollandsedelta.knnv.nl

Als: Maatschappelijke organisatie

(Mede) namens: Natuurvereniging Hollandse Delta

Organisatie: Natuurvereniging Hollandse Delta

Op welk ontwerpbesluit(en) heeft uw zienswijze betrekking?

Netaansluiting windparken op zee IJmuiden Ver Gamma op de Maasvlakte ; Ontwerpbesluit vergunning Wet Natuurbeheer, 2e fase.

95032293_9006340_ZienswijzeTenneTIJmuidenDEFFase2.pdf

Staan er naar uw mening onjuistheden in de ontwerpbesluiten?

we verwijzen hiervoor naar het bestand ZienswijzeTenneTIJmuidenDEFFase2.pdf

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

we verwijzen hiervoor naar het bestand ZienswijzeTenneTIJmuidenDEFFase2.pdf

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u aangeven hoe?

we verwijzen hiervoor naar het bestand ZienswijzeTenneTIJmuidenDEFFase2.pdf

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

we verwijzen hiervoor naar het bestand ZienswijzeTenneTIJmuidenDEFFase2.pdf

Natuurvereniging Hollandse Delta

KvK 40345744

Secr. [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Aan: digitaal via www.rvo.nl/net-op-zee-ijmuiden-ver-gamma

En: schriftelijk:

AANTEKENEN

Bureau Energieprojecten,
Inspraakpunt Net op zee IJmuiden Ver Gamma
Zienswijze ontwerpbesluiten
Postbus 111
9200 AC Drachten

Datum: 30 mei 2023

Betreft: zienswijze Netaansluiting windparken op zee IJmuiden Ver Gamma op de Maasvlakte ;
Ontwerpbesluit vergunning Wet Natuurbeheer, 2^e fase.

Geachte heer, mevrouw,

De Natuurvereniging Hollandse Delta (hierna: NHD), statutair gevestigd te Brielle, heeft kennisgenomen van het per 21 april 2023 tot en met donderdag 1 juni 2022 ter visie gelegde ontwerp besluit vergunning in het Kader van de Wet Natuurbescherming Project Net op Zee IJmuiden Ver Gamma 2^e fase met bijbehorende ontwerpbesluit en onderliggende stukken.

De NHD wil daaromtrent het volgende opmerken:

Met het onderhavige project wordt onder meer de aanlanding van twee hoogspanningskabels vanuit zee op de Maasvlakte, met aansluiting op een converterstation nabij de Amaliahaven op het hoogspanningsnet, gerealiseerd. Het gebundelde kabeltracé zal op zee en op land ondergronds worden aangelegd.

Reeds in een eerder stadium (fase 1 van dit project) heeft de NHD een uitgebreide zienswijze ingediend, onder andere verband houdende met het feit dat het tracé van de kabels onder meer via het zgn. Slufferstrand op de Maasvlakte is gepland. Dit gebied is het broedgebied van een dwergsternkolonie, bontbekplevieren en strandplevieren. Het gebied is essentieel voor deze soorten vanwege de aanwezigheid van schelpenbanken, een belangrijke habitat voor de nestbouw en de

nabijheid van hun foerageergebied. De vogels broeden tussen 15 maart en 15 augustus in dit gebied. Deze soorten broeden er al geruime tijd, in ieder geval vanaf 2018. Zij vallen onder de bescherming van de wet op de Natuurbescherming (o.a. art. 3.1 Wbn).

De NHD is in haar zienswijze van 27 januari 2023 uitgebreid ingegaan op haar bezwaren tegen het gekozen tracé en de gevolgen die dat zal hebben voor de genoemde kolonies broedvogels en de tevens in deze zienswijze genoemde andere onderwerpen, zoals de gevolgen van het project voor de bergeend, zandhagedis en rugstreeppad.

De NHD merkt daarbij nog op dat ook de bescherming van het glad biggenkruid in het geding is. Aantasting van de op de Maasvlakte aanwezige groeiplaats kan een negatief effect hebben op de gunstige staat van deze soort. Er wordt gedacht aan het tijdelijk verplaatsen van de zoden van deze groeiplaats en het later weer terugplaatsen ervan zou de groeiplaats behouden kunnen worden c.q. kunnen herstellen. Dat zou onder toezicht van een deskundige moeten geschieden. In het ontwerp besluit wordt bepaald dat deze deskundige dient te bepalen wanneer de zoden verplaatst dienen te worden. Op welke wijze deze deskundige wordt benoemd en aan welke kwalificaties hij dient te voldoen, wordt niet aangegeven. Evenmin aan wie deze functionaris verantwoording verschuldigd en hoe wordt gemonitord hoe de beslissingen op dit punt worden verantwoord. De NHD mist ook een evaluatie – verplichting op dit punt en voor wie het daarbij horende verslag toegankelijk is.

Voor zover rechtens vereist wenst zij haar zienswijze van 27 januari 2023 in deze procedure als herhaald en ingelast te beschouwen.

De thans ter visie gelegde stukken houden vooral verband met de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 22 november 2023 waarmee de zgn. bouwvrijstelling in relatie tot stikstofdepositie tot de Natura 2000 gebieden Bruine Bank, Voordelta en Voornes Duin is komen te vervallen.

In het verlengde daarvan is op grond van de Wet Natuurbescherming voor de aanleg van het tracé een vergunning aangevraagd voor de werkzaamheden in en nabij de voornoemde Natura 2000 gebieden.

Voor de aanleg en gebruiksfase van het tracé zijn thans AERIUS rapportages overgelegd op grond van de meest recente versie van de AERIUS calculator (januari 2023). Daarnaast is een Ecologische beoordeling stikstofdepositie van Arcadis (2023) en een Ecologische beoordeling Stikstofdepositie van Pondera (EBS,2023) als aanvulling op de Passende Beoordeling bij de stukken gevoegd.

De voorgenomen activiteiten veroorzaken een tijdelijke toename aan stikstofdepositie van maximaal 0,58 mol N/ha/jaar op stikstofgevoelige natuur binnen het Natura 2000 -gebied Voornes Duin. Voor de habitattypen en/of leefgebieden van kwalificerende soorten waarvoor geldt dat de KDW wordt overschreden is onderzocht of de berekende toename aan stikstofdepositie kan leiden tot een in ecologische zin aantoonbare aantasting van de kwaliteit of oppervlakte verlies van het stikstofgevoelige areaal.

Op basis van een gebied specifieke analyse kan worden geconcludeerd dat de kans aanwezig is dat de berekende toenames aan stikstofdepositie zullen leiden tot een negatief ecologisch effect (pag. 23/34 Ecologische beoordeling stikstofdepositie Voornes Duin).

Daarbij moet worden bedacht dat veel habitattypen van Voornes Duin nu al een overbelaste stikstofdepositie kennen.

In de EBS wordt geoordeeld dat de depositie als gevolg van het project zodanig klein is dat deze ecologisch geen effect sorteert en een significant negatief effect is uitgesloten. De Minister van

Natuur en Stikstof neemt deze conclusie over en is voornemens de gevraagde vergunning op basis van de Wet op de Natuurbescherming te verlenen.

De NHD kan zich niet met deze conclusie verenigen. De huidige situatie van Voornes Duin is er immers een van langdurige, cumulatieve overbelasting van stikstofdepositie als gevolg waarvan de natuur van dit Natura 2000-gebied ernstig heeft te leiden. Van enig herstel is in de verste verte geen sprake. Elke verdere toename van de stikstofdepositie is in deze situatie een verslechtering van de natuurkwaliteit en daarmee onaanvaardbaar. De NHD meent dan ook dat er in deze geen ruimte is om de gevraagde vergunning te verlenen. Wij onderkennen daarbij de omstandigheid dat het nationaal belang meespeelt. Dat betekent evenwel niet dat geen rekening moet worden gehouden met bestaande wet en regelgeving.

Ook voor het Natura 2000-gebied Voordelta wordt vastgesteld dat er sprake is van een tijdelijke toename aan stikstofdepositie op stikstofgevoelige natuur. Op basis van een uitgevoerde gebied-specifieke analyse volgt dat dit met zekerheid niet zal leiden tot aantoonbare effecten op de kwaliteit

van de aanwezige habitattypen en leefgebieden van kwalificerende soorten (pag. 8 en 9 van de EBS Voordelta).

De in de Voordelta gelegen Hinderplaat en Slikken van Voorne zijn rustgebieden voor zeehonden en foeragerende en ruiende vogels. Verstoring door geluid, licht en beweging van zogende zeehonden op de Hinderplaat is niet uitgesloten. Zogende zeehonden zijn zeer gevoelig voor verstoring.

Het gevoelige seizoen (het zoog- en verharingsseizoen) loopt voor de gewone zeehond van ongeveer mei-september en voor de grijze zeehond van ongeveer november tot maart.

Voorgesteld wordt als mitigerende maatregel een professionele zeehondenwaarnemer in te zetten die tijdens de zoogtijd waarneemt of er zogende zeehonden (moederdieren en/of jongen) aanwezig zijn en indien dat het geval is, de werkzaamheden stopt. Deze functionaris kan indien werpende, zogende of jongen aanwezig zijn binnen de verstoringafstand de werkzaamheden een of meerdere dagen stilleggen, totdat de zeehonden gedurende langere tijd weg zijn. Voorgesteld wordt deze tijd op 24 uur te zetten of op een door de waarnemer te bepalen aantal uren. De waarnemer zal op het schip dat de kabels aanlegt, aanwezig zijn en nagaan of er zeehonden binnen een afstand tot 1200 meter vanaf het schip aanwezig zijn.

Hoe deze afstand is bepaald, wordt niet duidelijk. Dat zou toch verder onderbouwd dienen te worden. De vraag is ook wie de zeehondenwaarnemer inhuurt/aanstelt, en welke aspecten bepalen wie als zeehondenwaarnemer wordt ingezet. Gegarandeerd moet worden dat een dergelijke functionaris expert is op dit gebied en een onafhankelijke positie inneemt ten opzichte van de vergunninghouder c.q. de exploitant van het in zetten schip. Niet geregeld is aan wie deze professional verantwoording aflegt van zijn activiteiten en op welke wijze zijn conclusies verifieerbaar zijn, ook voor derde-belanghebbenden zoals natuurorganisaties. De NHD meent met andere woorden dat er een monitoringsplan en evaluatieverslag van de activiteiten van deze waarnemer aan het bevoegd gezag moet worden verstrekt welke rapporten voor derden toegankelijk dienen te zijn.

Ook voor de verstoring van ruiende bergeenden wordt voorgesteld een professionele vogelwaarnemer in te huren, die tijdens de ruiperiode, waarin bergeenden niet kunnen vliegen, (juni t/m september) waarneemt of er ruiende bergeenden aanwezig zijn en indien dat zo is, de

werkzaamheden stopt. Ook hier wordt een verstoringsafstand van 1200 meter gehanteerd. Hoe deze afstand is bepaald, wordt niet onderbouwd. Uit de literatuur is bekend dat voor ruiende bergeenden een verstoringsafstand van 1500 meter gehanteerd dient te worden (Krijgsveld, Klaassen en van der Winden, Verstoring van vogels door recreatie- Literatuurstudie van verstoringsgevoeligheid en overzicht van maatregelen. Deel 2 Soortbesprekingen. 2022).

De NHD meent dat deze afstand voor eenden- soort minimaal gehanteerd dient te worden.

De vergunninghouder heeft een inspanningsverplichting om zo min mogelijk bovenwaterverstoring in de Voordelta te veroorzaken, gedurende het ruiseizoen. De NHD meent dat de vergunninghouder meer dan een inspanningsverplichting moet hebben. Er moet ook bij ruiende berg- en eidereenden helemaal geen verstoring plaats vinden.

Ook hier wordt niet duidelijk welke kwaliteiten de vogelwaarnemer dient te hebben en wie deze aanstelt. Ook hier zijn geen waarborgen voor onafhankelijkheid ingebouwd. Dat zou wel moeten geschieden. De functionaris dient zelfstandig en onafhankelijk van de vergunninghouder zijn functie kunnen uitoefenen. Ook in dit geval moet er een monitoringsplan en evaluatieverslag aan het bevoegd gezag worden uitgebracht dat voor derde-belanghebbenden toegankelijk is.

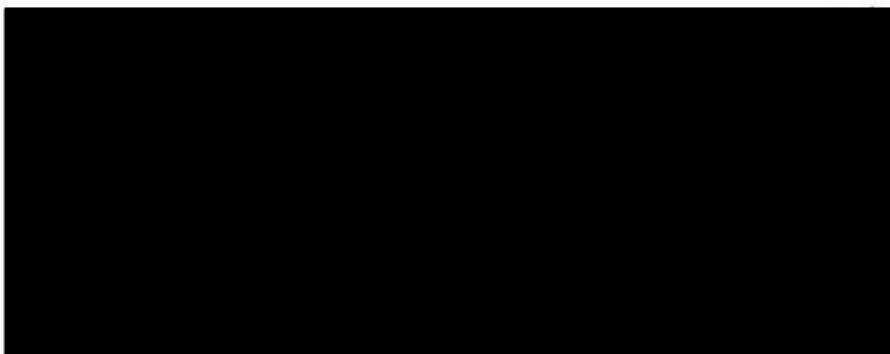
Voornoemde aspecten (voor zeehonden en bergeenden) dienen in de vergunningsvoorwaarden te worden opgenomen.

Wij behouden ons het recht voor deze zienswijze nader aan te vullen.

Tot nader overleg zijn wij graag bereid.

Wij verzoeken met het voorgaande rekening te willen houden en in uw plannen c.q. besluiten te willen opnemen c.q. te verwerken.

Met vriendelijke groet,

Verzonden: 5/31/2023 10:21:12 AM

Onderwerp: Zienswijze

Project: Net op zee - IJmuiden Ver Gamma - Ontwerp-Wnb vergunning

Achternaam: [REDACTED]

Tussenvoegsel(s):

Voorletters: [REDACTED].

Straat: Postbus

Huisnummer: 718

Postcode: 6800 AS

Woonplaats: Arnhem

Land: Nederland

Telefoonnummer:

E-mailadres: [REDACTED]@tennet.eu

Als: Bedrijf

(Mede) namens:

Organisatie: TenneT

Op welk ontwerpbesluit(en) heeft uw zienswijze betrekking?

Ontwerp Wnb vergunning Net op zee IJmuiden Ver Gamma

95059711_9014016_TenneT_NLO-TTB-

06970_TenneT_Zienswijze_nav_ontwerpbesluit_van_de__minister_voor_natuur_en_stikstof_F.pdf

Staan er naar uw mening onjuistheden in de ontwerpbesluiten?

zie bijlage 1

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

zie bijlage 1

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u aangeven hoe?

zie bijlage 1

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

zie bijlage 1

Postbus 718, 6800 AS Arnhem, Nederland
 Bureau Energie projecten
 Postbus 111
 9200 AC DRACHTEN

CLASSIFICATIE	C1 - Publieke Informatie
DATUM	31 mei 2023
ONZE REFERENTIE	TTB06970
BEHANDELD DOOR	[REDACTED]
TELEFOON DIRECT	[REDACTED]
E-MAIL	[REDACTED]@tennet.eu
AANTAL BIJLAGEN	1

BETREFT TenneT / zienswijze n.a.v. het ontwerpbesluit van de minister voor natuur en stikstof

Geachte heer, mevrouw,

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft in de Staatscourant van 20 april 2023 kennis gegeven van het ontwerpbesluit in het kader van de Wet natuurbescherming van de minister voor Natuur en Stikstof, met kenmerk DGNV-NV / 26839211 (het **“Ontwerpbesluit”**). De kennisgeving biedt de mogelijkheid aan eenieder om tot en met 1 juni 2023 een zienswijze op het Ontwerpbesluit te geven. Het Ontwerpbesluit beoogt TenneT TSO B.V. (**“TenneT”**) een natuurtoestemming te geven voor de aanleg, de exploitatie en de verwijdering van het Net op zee IJmuiden Ver Gamma (het **“Project”**). TenneT kan zich vinden in het Ontwerpbesluit. Evenwel bevat het Ontwerpbesluit enkele onderdelen (m.n. voorschriften) die voor TenneT niet uitvoerbaar zijn. TenneT geeft hierbij zijn zienswijze op die onderdelen.

1. Inleiding

Op 16 september 2022 heeft TenneT voor het Project bij u een aanvraag (de **“Aanvraag”**) om een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming ingediend. TenneT heeft de aanvraag op 6 maart 2023 aangevuld (de **“Aanvulling”**). De Aanvulling bestaat o.a. uit een ‘AERIUS-rapportage aanlegfase’ (de **“Aeriusrapportage”**) en daarop gebaseerde hoofd rapportages ‘Risicobeoordeling stikstofdepositie per Natura 2000-gebied’ (Arcadis et al., 2023) en ‘Ecologische beoordeling stikstof’ (Pondera Consult & Arcadis, 2023).

2. Zienswijze TenneT

2.1. Stikstofemissie

Op grond van de Aanvulling heeft u in het Ontwerpbesluit de stikstofemissie van baggerschepen en kabelschepen aan voorschriften verbonden. Dit betreffen Voorschriften 12 t/m 15 van het Ontwerpbesluit.

TenneT begrijpt de voorschriften zo dat u met behulp van deze voorschriften wilt borgen dat de

activiteiten van baggerschepen en kabellegschepen zullen blijven binnen de in de Aeriusrapportage berekende stikstofdepositie ter plaatse van stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden in Natura 2000-gebieden. TenneT onderschrijft dit beoogde doel. TenneT begrijpt echter niet waarom (i) in afwijking van de Aanvulling voor kabellegschepen een emissiereductiedoel wordt voorgeschreven en (ii) is gekozen voor middelvoorschriften in plaats van doelvoorschriften. Hieronder volgt een toelichting.

(i) Emissiereductiedoelstelling voor baggerschepen, niet voor kabellegschepen

Om het Project op zee te realiseren, vinden activiteiten plaats met vaartuigen. Bij die activiteiten komt stikstof vrij. Deze emissies kunnen als depositie neerslaan in Natura 2000-gebieden met mogelijke effecten voor stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden die onderdeel uitmaken van de natuurlijke kenmerken van het betrokken Natura 2000-gebied. Vanwege de mogelijke effecten heeft TenneT onderzocht of het mogelijk is om de stikstofemissie van vaartuigen (en daarmee de depositie van stikstof op Natura 2000-gebieden) tijdens de aanleg van het Project te verminderen. Tijdens de aanleg van het Project veroorzaken baggerschepen verreweg het grootste deel van de stikstofemissie. In de huidige markt van baggerschepen zijn relatief veel partijen beschikbaar en is de inzet van schonere schepen volop in ontwikkeling. De toepassing van een techniek of methode die de emissie van stikstof vermindert, is daarom voor baggerschepen haalbaar en uitvoerbaar. Voor de markt van overige vaartuigen (waaronder kabellegschepen) ligt dit anders. Het voorschrijven van een emissiereductie van stikstof bij deze vaartuigen kan er gemakkelijk toe leiden dat geen enkele marktpartij voor het uit te voeren werk beschikbaar is. Dit geeft een verhoogd risico op een mislukte aanbesteding en op vertraging van het Project bovendien.

Dientengevolge heeft TenneT voor baggerschepen verder bekeken hoe een vermindering van stikstofemissie te bereiken is. Door het toepassen van emissiereductietechnieken of -methoden is de verwachting dat de stikstofemissie van baggerschepen met minimaal 80% kan worden gereduceerd ten opzichte van 'business as usual' (business as usual = een NOx emissievracht van 1.412.645 kg, zie de excel in de Aeriusrapportage).

In de Aanvulling en de Aeriusrapportage heeft TenneT rekening gehouden met de hierboven beschreven marktomstandigheden. Daarom is op de totale stikstofemissie die vrijkomt bij baggeractiviteiten bij 'business as usual' een emissiereductie van 80% toegepast. Op de stikstofemissie van kabellegschepen is dit niet gedaan. Zie hiervoor de excel in de Aeriusrapportage.

Op grond van het voorgaande verzoekt TenneT u om (overeenkomstig de Aanvulling en de Aeriusrapportage) geen emissiereductiedoelstelling voor kabellegschepen op te nemen in het definitieve besluit en in Voorschrift 12 te verduidelijken dat de emissiereductiedoelstelling van 80% ziet op de stikstofemissie die vrijkomt bij de baggeractiviteiten en geldt ten opzichte van 'business as usual' (business as usual = een NOx emissievracht van 1.412.645 kg, zie de excel in de Aeriusrapportage). In de bijlage bij deze zienswijze, heeft TenneT een tekstvoorstel voor Voorschrift 12 opgenomen.

(ii) Verzoek om doelvoorschriften voor te schrijven, geen middelvoorschriften

In de Aanvulling en in het voorgaande is toegelicht dat een emissiereductiedoel voor stikstofemissie van minimaal 80% ten opzichte van 'business as usual' bij baggeractiviteiten mogelijk is.

Voorschriften 13 t/m 15 uit het Ontwerpbesluit verwijzen naar specifieke mitigerende bronmaatregelen voor baggerschepen. Deze middelvoorschriften zijn niet haalbaar en realistisch omdat dit ertoe kan leiden dat er maar één (of geen) geschikte marktpartij is die aan die middelvoorschriften kan voldoen hetgeen niet in overeenstemming is met het aanbestedingsrecht. Het werken met een emissiereductiedoelstelling geeft marktpartijen daarentegen de vrijheid om – gelet op het materieel waarover die marktpartij beschikt – de meest efficiënte wijze te kiezen om aan de emissiereductiedoelstelling te voldoen. Dit zorgt voor flexibiliteit en voorkomt uitsluiting van marktpartijen. Bovendien worden marktinitiatief en innovatie gestimuleerd. Hier komt bij dat emissiereductie van stikstof bij vaartuigen om maatwerk vraagt. Sommige partijen kunnen de (bestaande) schepen uitrusten met SCR (selective catalytic reduction) of de brandstof LPG toepassen. Maar er zijn ook andere technieken en methoden om een emissiereductie van stikstof tot stand te brengen, denk aan een 'Exhaust Gas Recirculation' (EGR) en het reduceren van brandstofgebruik.

In de Aanvulling en de Aeriusrapportage is door TenneT rekening gehouden met het emissiereductiedoel voor baggeractiviteiten. Het emissiereductiedoel is bepalend. De emissiereductietechniek of -methode die nodig is om het emissiedoel te bereiken, heeft TenneT vanwege de hierboven beschreven redenen open willen laten.

Gelet op de voorgaande toelichting, zijn de middelvoorschriften in het Ontwerpbesluit die specifieke emissiereductietechnieken (SRC of de brandstof LPG) voorschrijven, niet uitvoerbaar.

Het gebruik van middelvoorschriften is niet noodzakelijk om de beoogde reductiedoelstelling te borgen. Deze reductiedoelstelling kan eveneens met doelvoorschriften worden bereikt. Daar komt bij dat het werken met doelvoorschriften in het milieu- en het omgevingsrecht gangbaar is. Het is onduidelijk waarom in dit geval en naar analogie met het milieu- en het omgevingsrecht, niet is gekozen voor doelvoorschriften.

Op grond van het voorgaande verzoekt TenneT u om in het definitieve besluit doelvoorschriften op te nemen in plaats van middelvoorschriften. In de bijlage doet TenneT een voorstel voor aanpassing van de formulering van Voorschriften 13 t/m 15.

2.2. Warmteontwikkeling

In het Ontwerpbesluit is onder 'Warmteontwikkeling' (p. 15) de volgende tekst opgenomen:

“De kabels veroorzaken tijdens de gebruiksfase een plaatselijke temperatuursverhoging. Langetermijneffecten hiervan zijn onbekend. Ten opzichte van de natuurlijke temperatuurvariatie zal de zeer lokale temperatuursverhoging van de zeebodem verwaarloosbaar zijn, door de begraving van de kabel op minimaal 1 meter diepte onder de zeebodem. Hiermee wordt de Duitse 2K norm gevolgd.”

Het is voor TenneT niet duidelijk waarom met een begraafdiepte van minimaal 1 meter diepte onder de zeebodem de Duitse 2K norm zou worden gevolgd. De minimale begraafdiepte voor het Project vloeit voort uit de (ontwerp) watervergunning en dient een waterstaatkundig belang. Eén van die belangen is het voorkomen van hinder voor andere gebruikers van de Noordzee vanwege de aanwezigheid van de kabels.

Overigens is uit het MER dat voor het Project is opgesteld naar voren gekomen dat de warmteontwikkeling van de zee kabels geen significante gevolgen heeft voor de betrokken Natura 2000-gebieden. Een effect voor soorten, habitattypen en leefgebieden die onderdeel uitmaken van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden is daarmee uitgesloten. De Duitse 2K norm, die overigens niet gebaseerd is op wetenschappelijke bewijs, heeft in het Nederlandse natuurbeschermingsrecht geen wettelijke of beleidsmatige basis.

Op grond van het voorgaande verzoekt TenneT u de zin: "Hiermee wordt de Duitse 2K norm gevolgd." niet op de nemen in het definitieve besluit.

3. Verzoek

Op grond van het voorgaande verzoekt TenneT u om Voorschrift 12 in lijn te brengen met de Aanvulling en de Aeriusrapportage door geen emissiereductiedoelstelling voor kabellegschepen op te nemen en te verduidelijken dat de emissiereductiedoelstelling van 80% ziet op de stikstofemissie die vrijkomt bij de baggeractiviteiten en geldt ten opzichte van 'business as usual (business as usual = een NOx emissievracht van 1.412.645 kg, zie de excel in de Aeriusrapportage).

Daarnaast verzoekt TenneT u om in Voorschriften 13 t/m 15 geen specifieke emissiereductietechnieken door middel van middelvoorschriften op te nemen, maar door middel van doelvoorschriften ruimte te laten voor de toepassing van alternatieve technieken of methoden om een emissiereductie van stikstof tot stand te brengen.

TenneT heeft de twee bovenstaande verzoeken bij wijze van voorbeeld verwerkt in een tekstvoorstel dat u in de bijlage bij deze zienswijze aantreft. Verwijderde tekst is daarbij aangegeven met een doorhaling en toegevoegde tekst is weergegeven in een lichtblauwe kleur. Tot slot verzoekt TenneT u de zin: "Hiermee wordt de Duitse 2K norm gevolgd." niet op de nemen in het definitieve besluit.

TenneT is vanzelfsprekend bereid zijn zienswijze mondeling toe te lichten.

Hoogachtend,
TenneT TSO B.V.

BIJLAGE

Voorstel aanpassing Voorschriften 12 t/m 15 van het Ontwerpbesluit

12. De baggerwerkzaamheden dienen uitgevoerd te worden door bagger- en kabellegschepen, waarbij mitigerende maatregelen zijn genomen die tezamen een emissiereductie realiseren van ten minste 80% NO_x ten opzichte van 'business as usual' (business as usual = een NO_x emissievracht van 1.412.645 kg).

13. De vergunninghouder voert een administratie waaruit blijkt dat SCR installatie of alternatieve techniek tijdens alle werkzaamheden in gebruik is.

14. Ten minste 4 weken voor de start van de werkzaamheden overlegt de vergunninghouder ter goedkeuring de gegevens omtrent de gekozen en geplande emissiereductie technieken bij baggerschepen gedurende de aanlegfase voor aan het bevoegd gezag.

15. De hierboven genoemde informatie bevat ten minste:

- a. De gekozen en uit te voeren emissiereductietechniek. ~~schepen met SCR of op LNG.~~
- b. Een berekening van de NO_x-uitstoot van de gekozen te gebruiken baggerschepen en wanneer toegepast de daar toegepaste emissiereductie technieken.
- c. Het type SCR installatie of alternatieve techniek wanneer deze techniek toegepast wordt."

Verzonden: 5/31/2023 4:59:47 PM

Onderwerp: Zienswijze

Project: Net op zee - IJmuiden Ver Gamma - Ontwerp-Wnb vergunning

Achternaam: [REDACTED]

Tussenvoegsel(s):

Voorletters: [REDACTED]

Straat: [REDACTED]

Huisnummer:

Postcode: [REDACTED]

Woonplaats: [REDACTED]

Land: Nederland

Telefoonnummer: [REDACTED]

E-mailadres: [REDACTED]@vogelbescherming.nl

Als: Maatschappelijke organisatie

(Mede) namens: [REDACTED] (contactpersoon: [REDACTED]@vogelbescherming.nl)

Organisatie: Vogelbescherming Nederland

Op welk ontwerpbesluit(en) heeft uw zienswijze betrekking?

Ontwerpvergunning op grond van artikel 2.7 Wet natuurbescherming voor het project Net op zee IJmuiden

Ver Gamma.

95071642_9017129_1421-23_Zienswijze_IJmuiden_Ver_Gamma.pdf

Staan er naar uw mening onjuistheden in de ontwerpbesluiten?

Zie onze opmerkingen in de bijgevoegde zienswijze die wij eerder hebben ingediend, waarin wij onze zorgen uiten over het voorkomen van bontbekplevier, dwergstern en strandplevier als broedvogels op het Slufferstrand (ook wel bekend als Maasvlaktestrand), waar het kabeltracé gepland is. Wij verzoeken u de opmerkingen in onze zienswijze van 27 januari 2023 als herhaald en ingelast te beschouwen in deze procedure.

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Zie onze zienswijze.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u aangeven hoe?

Ja, Vogelbescherming Nederland komt op voor alle inheemse vogels en hun leefgebieden, waaronder de soorten die hier in het geding zijn.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Nee

VOLMACHT C

Hierbij verleent ondergetekende aan de heer mr. H.M. Dotinga, als jurist ("gevolmachtigde C") in dienst bij de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels ("Vogelbescherming Nederland"), tot wederopzegging volmacht om (ten behoeve van) Vogelbescherming Nederland:

- te vertegenwoordigen in gerechtelijke procedures (zowel eisende als verwerende) met het recht van vervanging, voor zover deze betrekking hebben op een belang dat valt onder het doel van de Vereniging;¹
- alle processuele handelingen en alle executiemaatregelen ten uitvoer te leggen of te vorderen;
- advocaten, mediators, arbiters en bindend adviseurs in te schakelen/te benoemen; en alle overige rechtshandelingen te verrichten die noodzakelijk zijn om Vogelbescherming Nederland juridisch te vertegenwoordigen/bij te staan.

Op deze volmachtverlening is Nederlands recht van toepassing.

Zeist, 1 november 2021

¹ Blijkens artikel 3 van haar statuten stelt Vogelbescherming Nederland zich ten doel "op te komen voor in het wild levende vogels en hun leefgebieden, in Nederland en wereldwijd, samen met mensen die de bescherming van vogels en natuur belangrijk vinden waardoor bij wordt gedragen aan het behoud van de natuur en een leefbare wereld, en al hetgeen dat met het vorenstaande verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord."

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Net op zee IJmuiden Ver Gamma
Postbus 111
9200 AC DRACHTEN

Datum : 2 februari 2023
Ons kenmerk : 1421-23
Contactpersoon : ██████████@vogelbescherming.nl
Betreft : Zienswijze Net op zee - IJmuiden Ver Gamma - fase 1

Digitaal verzonden

Geachte meneer, mevrouw,

Vogelbescherming Nederland dient hierbij een zienswijze in op het ontwerp inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor het project Net op zee IJmuiden Ver Gamma.

Onze zorg betreft het voorkomen van bontbekplevier, dwergstern en strandplevier als broedvogels op het Slufterstrand (ook wel bekend als Maasvlaktestrand), waar het kabeltracé gepland is.

Er wordt geen ontheffing aangevraagd van de verboden die gelden voor broedvogels op grond van artikel 3.1 Wet natuurbescherming. Door middel van de uitvoering van maatregelen uit het ecologisch werkprotocol zal volgens de toelichting worden voorkomen dat overtreding van de verboden ten aanzien van de verstoring of het aantasten van in gebruik zijnde nesten van de broedvogels wordt voorkomen. Daarbij wordt echter onvoldoende rekening gehouden met de bontbekplevieren, dwergsterns en strandplevieren die op de projectlocatie broeden.

In het MER (soortenbeschermingstoets) zijn de effecten van het project op beschermde soorten onderzocht. Daarin wordt melding gemaakt van de aanwezigheid van algemene tot schaarse broedvogels nabij het kabeltracé, waarmee rekening gehouden dient te worden door te werken buiten het broedseizoen of door maatregelen te treffen waarmee verzekerd is dat soorten zich niet vestigen. De te verwachten soorten broedvogels worden niet bij name genoemd.

Het Slufterstrand is al sinds de aanleg een broedlocatie voor bontbekplevier, strandplevier en dwergstern. Sinds 2019 wordt het Slufterstrand nauwkeurig gemonitord op de aanwezigheid van broedvogels door de Natuurvereniging Hollandse Delta. Zij zorgen daarnaast voor bescherming door het plaatsen van afzettingen rondom de nestplaatsen en het geven van voorlichting aan recreanten. Hierbij worden ze ondersteund en begeleid door Vogelbescherming.

Het voorgenomen kabeltracé loopt precies door het gebied waar zich in 2020 en 2022 een kolonie van 30-50 paar dwergsterns bevond (afb. 1 en 2).^{1,2} Daarnaast worden op deze plek jaarlijks 6-20 nesten van bontbekplevieren gevonden (afb. 1 en 3).^{1,2} Op afbeeldingen 2 en 3 is zichtbaar dat deze broedlocatie van relatief groot belang is voor dwergstern en bontbekplevier in de zuidwestelijke Delta. In sommige jaren waren daarnaast enkele paren strandplevieren aanwezig. Het Slufterstrand fungeert niet alleen als broedgebied maar ook als opgroeigebied voor genoemde soorten; zij blijven aanwezig tot de jongen vliegvlug zijn. De bontbekplevieren maken hierbij veel gebruik van de aanwezige getijdepoelen als foerageergebied.

De bontbekplevier staat als kwetsbaar op de Rode Lijst van bedreigde broedvogels, de strandplevier als bedreigd. Beide hebben een zeer ongunstige staat van instandhouding.³ De staat van instandhouding van de dwergstern is weliswaar gunstig, maar ook deze soort staat als kwetsbaar op de Rode Lijst.⁴ Vermoedelijk wordt de Nederlandse populatie op peil gehouden door immigratie uit overig West-Europa.⁵

Gezien de aanwezigheid van bontbekplevier en dwergstern op het Slufterstrand de afgelopen jaren, achten wij de kans zeer groot dat deze soorten zich de komende jaren wederom als broedvogel zullen vestigen. Strandplevier is een minder frequente broedvogel op deze locatie, maar wordt in sommige jaren ook in kleine aantallen waargenomen. De uitwijkmogelijkheden voor deze drie soorten zijn zeer beperkt. Er is de afgelopen decennia veel leefgebied verloren gegaan door toename van recreatie, aanleg van dijken en dammen en uitbreiding van industrie. Bestaand leefgebied staat onder grote druk van verschillende vormen van menselijk gebruik.

Vanwege de kwetsbaarheid van de drie genoemde soorten verzoeken wij u om, wanneer dit maar enigszins mogelijk is, buiten het broedseizoen te werken bij de aanleg van de kabels door het Slufterstrand. Daarbij willen we opmerken dat het broedseizoen van de bontbekplevier langer duurt dan half juli zoals genoemd staat in het MER. Bontbekplevieren met kuikens kunnen nog tot begin augustus aanwezig zijn. Als het niet mogelijk is om buiten de broedtijd te werken, vragen we u om te onderzoeken of in de nabijheid (tijdelijk) alternatief broedgebied aangeboden of verbeterd kan worden.

Daarnaast willen wij u verzoeken om het broedgebied na afloop van de werkzaamheden terug te brengen in een staat die het mogelijk maakt voor deze soorten om zich opnieuw te vestigen. De huidige aantrekkingskracht van het broedgebied ligt vermoedelijk in de aanwezigheid van schelpen aan de oppervlakte. Als de schelpenlaag als gevolg van de graafwerkzaamheden aangetast is, vragen we u om een nieuwe schelpenlaag aan te brengen. Daarnaast dienen de aanwezige embryonale duintjes zoveel mogelijk behouden te blijven door het werkgebied zo nauw mogelijk te begrenzen.

¹ Lilipaly S.J. & Sluijter M. 2021. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2020. Rijkswaterstaat, Centrale informatievoorziening Rapport BM 21.09. Deltamilieu Projecten Rapportnr. 2021-05, Vlissingen.

² Janse W., Sluijter M., Hoek S. 2022. Strandbroeders op dijken en stranden in het Deltagebied. Rapportnr. 2022-12. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.

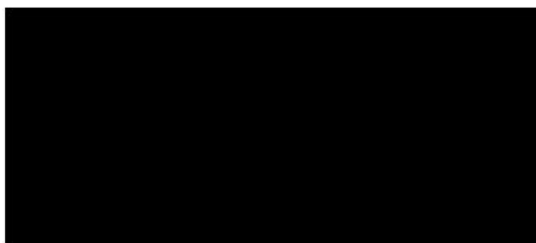
³ [Bontbekplevier | Sovon Vogelonderzoek](#) en [Strandplevier | Sovon Vogelonderzoek](#).

⁴ [Dwergstern | Sovon Vogelonderzoek](#).

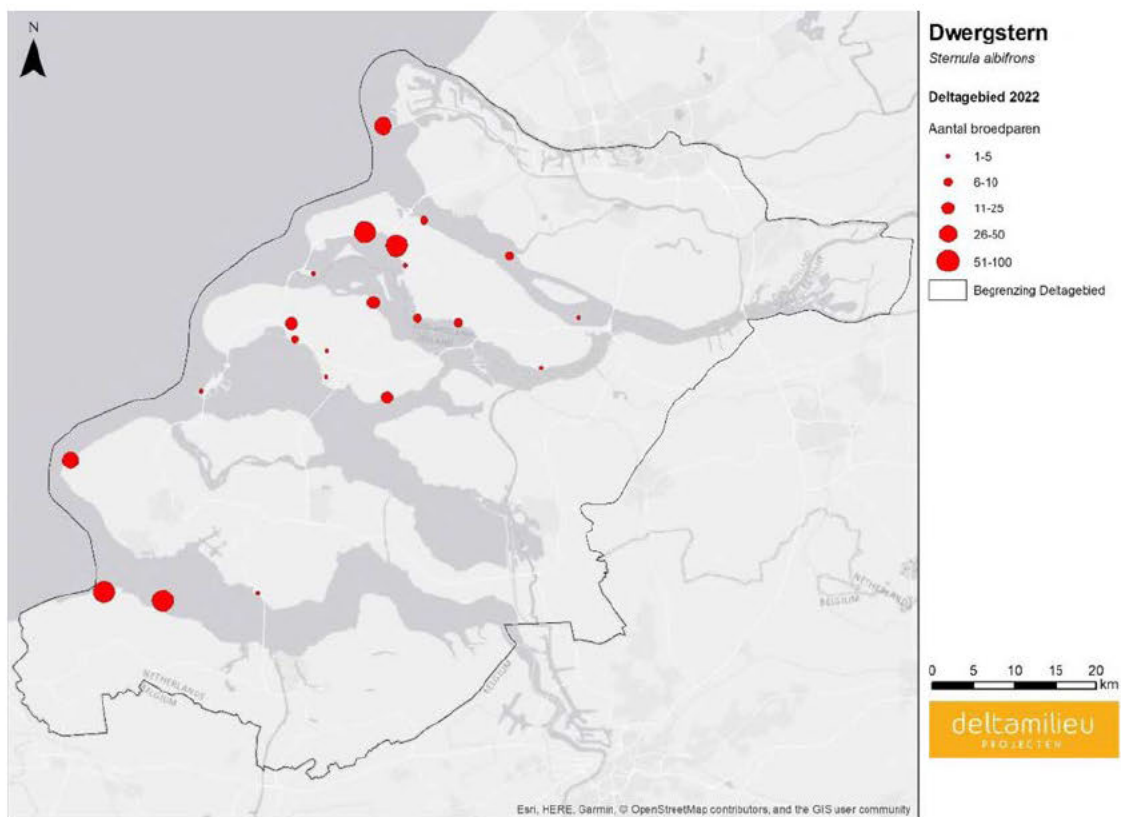
⁵ Arts F.A., Hoek S., Hoekstein M.S.J., Janse W.M., Lilipaly S.J. & Sluijter M. 2022. Knelpunten en kansen voor strandbroedvogels in de Delta. Strandplevier, Bontbekplevier en Dwergstern. Rapportnr. 2022-08. Deltamilieu Projecten, Vlissingen.

We juichen het bestaande contact tussen TenneT en de Natuurvereniging Hollandse Delta toe en we adviseren TenneT om de Natuurvereniging te blijven betrekken bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden, om de negatieve invloed op vogels en andere natuur zoveel mogelijk te beperken. Uiteraard is Vogelbescherming Nederland ook graag bereid om te adviseren. Daarvoor kunt u bovenstaande contactpersoon benaderen.

Met vriendelijke groet,

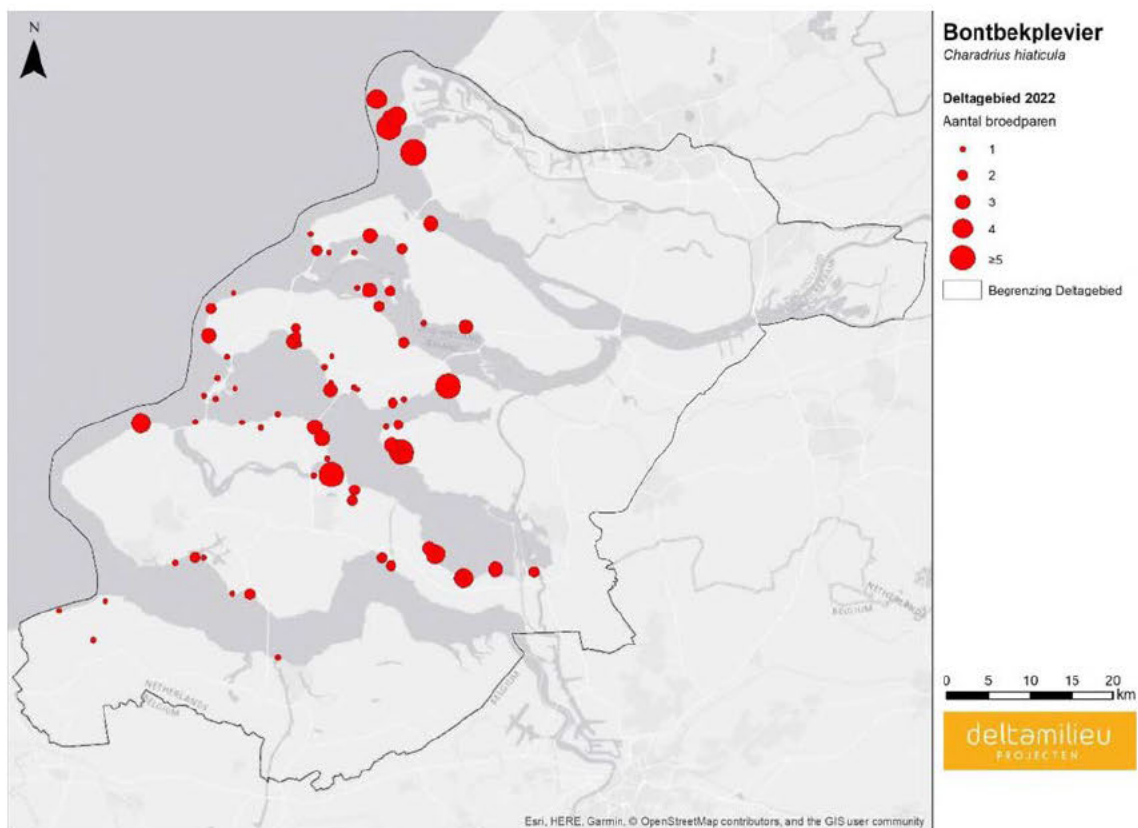

Afbeelding 1. De afgezette broedgebieden ten bate van broedende dwergsterns en bontbekplevieren in 2021 en 2022. Inzet: Het geplande kabeltracé door het broedgebied.

Afbeelding 2. Verspreiding van de dwergstern als broedvogel in de zuidwestelijke Delta in 2022.⁶

⁶Deltamilieu Projecten *in prep.* Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2022.

Afbeelding 3. Verspreiding van de bontbekplevier als broedvogel in de zuidwestelijke Delta in 2022.⁶

Verzonden: 6/1/2023 3:49:06 PM

Onderwerp: Zienswijze

Project: Net op zee - IJmuiden Ver Gamma - Ontwerp-Wnb vergunning

Achternaam: [REDACTED]

Tussenvoegsel(s):

Voorletters: [REDACTED]

Straat: [REDACTED]

Huisnummer: [REDACTED]

Postcode: [REDACTED]

Woonplaats: [REDACTED]

Land: Nederland

Telefoonnummer: [REDACTED]

E-mailadres: [REDACTED]@vissersbond.nl

Als: Producenten Organisatie

(Mede) namens:

Organisatie: Nederlandse Vissersbond

Op welk ontwerpbesluit(en) heeft uw zienswijze betrekking?

Op het ontwerpbesluit fase 2 voor Net op zee IJmuiden Ver Gamma. In de bijlage is de zienswijze van de Nederlandse Vissersbond te lezen.

95090570_9022326_Zienswijze_ontwerpbesluit_fase_2_NOZ_IJmuiden_Ver_Gamma.docx

Staan er naar uw mening onjuistheden in de ontwerpbesluiten?

Nee, maar wel vragen we aandacht voor de visie van de visserijsector als het gaat om het aanleggen van kabels op de zeebodem en het installeren van windturbines op zee. Onze zienswijze is toegevoegd al bijlage 1 bij deze reactie.

Zijn er zaken en/of belangen over het hoofd gezien?

Als visserijsector zouden we graag zien dat er rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van vissers wanneer kabels worden geïnstalleerd op zee. Wat de belangen van de visserijsector zijn, is te lezen in bijlage 1.

Wordt u geraakt in uw belang? Zo ja, kunt u aangeven hoe?

Ja, onze leden, vissers, worden beperkt in het uitvoeren van visserijactiviteiten. Ook heeft de visserijsector behoefte aan meer onderzoek naar de korte- en lange termijn effecten van het grootschalig installeren van windturbines op zee met bijhorende kabels. De effecten ervan zullen de visserij zeker raken. Voor meer onderbouwing van onze visie, verwijs ik u naar bijlage 1.

Zijn er andere zaken die u naar voren wilt brengen?

Ja, alle andere zaken staan ook geschreven in onze zienswijze. Daarvoor verwijs ik u naar bijlage 1.

Bureau Energieprojecten
Inspraakpunt Net op zee IJmuiden Ver Gamma
Postbus 111
9200 AC Drachten
Nederland

No.: -

Onderwerp: Zienswijze inzake het ontwerpbesluit fase 2 Net op zee IJmuiden Ver Gamma

Uw schrijven: -

Urk, 1 juni 2023

Geachte meneer/mevrouw,

Door middel van deze brief dient belangenorganisatie voor de Nederlandse beroepsvisserij, de Nederlandse Vissersbond, namens haar leden, zijnde diverse betrokken visserijbedrijven, een zienswijze inzake (**Net op zee IJmuiden Ver Gamma, Staatscourant 2023 nr. 11587**).

Schaden belang

De beroepsvisserij is een erkend belang op de Noordzee. Het plaatsen van kabels en platforms voor nieuwe windmolenparken op zee betekent voor de beroepsvisserij een beperking voor het uitvoeren van een commerciële (beroeps-)visserij. In de reeds bestaande en al gegunde windmolenparken heeft de overheid er voor gekozen, ondanks de vele gesprekken, dat medegebruik en doorvaart slechts zeer beperkt, en naar mening van de beroepsvisserij veel te beperkt, kan worden toegestaan. De sleepnetvisserij lijdt nagenoeg het volledige verlies en krijgt daar niets voor terug.

Het te realiseren kabeltracé wordt in zee geplaatst op een plek die veelvuldig gebruikt wordt door de beroepsvisserij. Het plangebied en directe omgeving vormen een behoorlijk intensief gebruikt deel van de Nederlandse kustzone en de toenemende claims op gebieden zijn een bedreiging voor beroepsvisserij. Bij een geografische analyse van de visserijactiviteit kwam naar voren dat de plaatsing van de windmolenparken voor de beroepsvisserij een groot verlies van belangrijke visgronden betekenen.

Goede afspraken, welke voorafgaand aan de bouw van de betreffende windparken, kunnen worden gemaakt, o.a. betreffende de locatie, het medegebruik en de doorvaart van de windmolenparken, en kunnen enigszins soelaas bieden aan dit verlies. De beroepsvisserij pleit voor het ontzien van belangrijke visbestekken, de zogenaamde 'visserij hotspots', bij het bestemmen van gebieden voor windenergie, het maken van afspraken aangaande de onderlinge afstand tussen individuele windturbines en bijvoorbeeld over het diep(er) in de zeebodem plaatsen en houden van de kabels van en naar de windparken. Op deze wijze kan er een situatie worden gecreëerd waarbij er voor de beroepsvisserij visserijmogelijkheden deels blijven behouden om te kunnen vissen in en nabij de windparken. Ondanks de diverse stakeholderbijeenkomsten waar de visserijvertegenwoordigers deze zaken naar voren hebben gebracht, zijn er besluiten genomen tot voorbereidende werkzaamheden en uiteindelijk tot plaatsing van windparken, waarbij ons inziens onvoldoende gehoor is gegeven aan onze inbreng.

De visserman ziet steeds grotere delen van de Noordzee, waar hij tot dan toe reeds generaties lang heeft gevist, “verdwijnen” door claims van andere partijen voor onder andere de realisatie van windparken, voor de visserij gesloten natuurgebieden, vaarwegen en ankergebieden. De besluiten inzake de genoemde windparken betekenen voor de vissers dat ze wederom visrijke gebieden verliezen en ook nog moeten omvaren om de resterende visgronden te kunnen bereiken. De overige scheepvaart zal onbedoeld ook tot meer hinder gaan leiden omdat de scheepvaart een steeds kleiner wordend deel van de drukbezette Noordzee tot haar beschikking heeft. De ontstane “drukte” op zee zal zeker toenemen als in de nabije toekomst nu er meer windmolenparken worden gerealiseerd waar ook de doorvaart beperkt wordt tot een kleine selecte groep scheepsverkeer of gesloten gebieden worden. Ter illustratie hebben wij een kaart van de Noordzee met voorgenomen en bestaande activiteiten bijgevoegd (zie bijlage 1). Het baart ons ernstige zorgen dat de nog beschikbare ruimte op de Noordzee steeds intensiever gebruikt zal gaan worden, waarbij wij onze ernstige zorgen uiten over het verlies aan visgronden. De Noordzee lijkt in rap tempo te veranderen in een industrieterrein. Op termijn wordt het voor onze beroepsvissers moeilijk, zo niet onmogelijk, om nog een inkomen te kunnen realiseren. De Nederlandse Vissersbond vindt dat de ontwikkeling van windenergie op zee de sector minder zou kunnen schaden dan dat nu het geval is, mits er bij het toewijzen van plangebieden en de daadwerkelijke bouw van windparken op zee ook daadwerkelijk rekening gehouden wordt met de belangen van de visserijsector. Het mijden van visgronden bij de aanleg van windparken is een belangrijke voorwaarde voor de duurzame ontwikkeling van de windenergiesector én het behoud van een duurzame, economisch gezonde, visserijsector.

De Nederlandse Vissersbond is van mening dat er momenteel een dusdanige drang is ontstaan binnen overheidsinstanties om de Noordzee “vol te bouwen”, om zo aan diverse (internationale) afspraken te kunnen voldoen, waaronder het Europese Energieakkoord in relatie tot (i.r.t.) de bestaande en te realiseren windparken op zee, en de Natura2000-instandhoudingsdoelstellingen i.r.t. het behoud en de ontwikkeling van de natuur op en in zee. Echter, de belangen van de beroepsvissers worden naar onze mening te weinig erkend in de belangenafweging en realisatie van plannen in de Noordzee. De visserijsector is in alle plannen, en zeker de plannen voor de aanleg van windparken op zee, het spreekwoordelijke ‘ondergeschoven kindje’.

Ecologie

De Nederlandse Vissersbond vindt dat de impact van (voorbereidende werkzaamheden voor) grootschalige windenergie op zee onvoldoende wetenschappelijk is onderzocht. Er heerst grote onzekerheid over wat de invloed op het zeeleven en de visstand is, met name op de lange termijn.

Rasenberg *et al.* (2015) beschreef dat de algemene verwachting is dat, vanwege de harde substraten, dat wil zeggen steenstort rond de kolommen (= windturbines en platforms) en de kolommen zelf, alsmede het ontbreken van sleepnetvisserij de visstand zal toenemen. Echter, deze verwachting is niet gestoeld op daadwerkelijk uitgevoerd onderzoek. Daarnaast beschreef Rasenberg *et al.* (2015) ook het volgende: *“geïnterviewde Britse vissers, die daadwerkelijk in de windparken hebben gevist stellen dat de kabeljauwstand zelfs is verminderd, wat zij wijten aan elektromagnetische straling van de kabels en/of lawaai van de windturbines. De zeebaars- platvis- en schaaldieren stand zou niet noemenswaardig veranderd zijn. Ook stellen zij dat de visgronden in de parken erg te lijden hebben onder een explosieve toename van zeesterren, die af zouden komen op de mossels die zich aan de kolommen hechten”*.

De bevindingen van de door Rasenberg *et al.* (2015) geïnterviewde Engelse vissers baart de Nederlandse Vissersbond en haar leden ernstige zorgen. Daarnaast melde Gyimesi *et al.* (2018) dat bij de vismonitoring van PAWP en OWEZ echter weinig effecten aantoonde van het verbod van visserij (inclusief bodem beroerende visserij) op bodemvissen in het windpark (in het bijzonder bodemvissen). Het lijkt erop dat er vooralsnog geen positief effect is van een verbod van bodem beroerende visserij in het plangebied op de vispopulatie.

Het is aangetoond dat de beoogde blijvende constructies, zijnde platforms en de windturbines, ongunstige effecten zullen hebben op het ecosysteem en, als gevolg daarvan, de visserij. Ongunstige effecten zoals voor benthische organismen zijn middels onderzoek reeds aangetoond: benthische organismen komen in kleinere hoeveelheden voor in niet bevisbare delen van zee (een bestaand gasplatform is onderzocht met als doel ook een uitspraak te kunnen doen over de toekomstig te bouwen windmolenparken) dan gebieden waar gevist wordt (Glorius *et al.*, 2016) en de benthische soortensamenstelling in en rondom de Nederlandse windmolenparken komen nauwelijks overeen met de soortensamenstelling in en rondom Nederlandse natuurlijke riffen (Coolen *et al.*, 2017). In het onderzoek van Coolen *et al.* (2017) werd een toename gevonden in het aantal soorten in en rondom windmolenparken, maar in dit onderzoek werd voornamelijk 'nieuwe' soorten aangetroffen, soorten die voorheen niet werden aangetroffen in het gebied. Er is dus sprake van verandering in de soortensamenstelling.

Naar verwachting zal een verandering in de benthische soortensamenstelling ook doorwerken in de voedselketen en kan in potentie zodoende dus ook effect hebben op de aanwezigheid van de nu aangetroffen vis/schaaldiersoorten in de windmolenparken en de directe omgeving. Hier kan uit worden gelezen dat een ingreep in het ecosysteem (verdwijnen of aanpassen van visserij en plaatsen van windturbines) grote gevolgen kan hebben voor het ecosysteem. De effecten zijn in tegenstelling tot wat doorgaans wordt verondersteld niet positief voor de 'originele' aanwezige (doel)soorten. Zo melde Gyimesi *et al.* (2018) bijvoorbeeld dat bij een onderzoek met gezenderde tongen (de tong/*Solea solea* is voor de Nederlandse demersale visserij een van de meest belangrijke soort) er geen kraamkamerfunctie van het OWEZ windpark kon worden aangetoond (Winter *et al.* 2010, van Hal *et al.* 2012).

De Nederlandse Vissersbond uit haar zorg over de visbestanden van de doelsoorten waarop de Nederlandse vissersvloot momenteel commercieel vist in de Noordzee. Momenteel is er te weinig bekend over de effecten van windparken of bijbehorende constructies op zee op het bestaande ecosysteem en de daarin voorkomende, gezonde, visbestanden. Initiële onderzoeken die reeds zijn uitgevoerd tonen aan dat er een aanmerkelijke kans is dat de plaatsing van windparken in zee op termijn effect zal, dan wel kan, hebben op de samenstelling van diverse soorten binnen het ecosysteem. De Nederlandse Vissersbond is dan ook van mening dat in het kader van het 'voorzorgsbeginsel' nader onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dient plaats te vinden, nu te veel onduidelijk is aangaande de impact op het ecosysteem. En indien nodig dienen door de exploitanten van windparken maatregelen te worden genomen om significant negatieve effecten op het ecosysteem te mitigeren.

In opdracht van Rijkswaterstaat heeft Deltares onderzoek gedaan naar de mogelijke systematische effecten van grootschalige windparken. Het onderzoek toont aan dat de schaalvergroting in offshore wind voor 2030 en zelfs nog meer voor 2050 in de Zuidelijke Noordzee op zeer fundamentele manieren invloed zal hebben op het functioneren ervan. Offshore wind op grootschalig niveau heeft direct effect op wind en golven (Boon *et al.*, 2018). De laatste jaren is er meer grootschalig onderzoek gedaan naar de effecten van windparken op onder andere zeestromingen, turbulentie en veranderingen die mede hierdoor aangebracht worden aan primaire productie (van Berkel *et al.*, 2020). Negatieve veranderingen in primaire productie kunnen op hun plaats weer effect hebben op visbestanden. Verder toonde onderzoek door Rivier *et al.* (2016) naar de effecten van windparken op hydrodynamica en sediment transport aan dat zeestromingen en sediment depositie op regionaal gebied worden beïnvloed. Gezien het feit dat vissers volledig afhankelijk zijn van getij, stroming en watertemperaturen, uit de Nederlandse Vissersbond haar bezorgdheid over deze fundamentele veranderingen in het ecosysteem wanneer windparken op grootschalig niveau actief worden. Ter illustratie kunt u in bijlage 2 een versimpelde illustratie vinden van de effect-keten benadering zoals opgesteld door Boon *et al.* (2018) van offshore windmoleneffecten vanuit verschillende factoren waaruit het ecosysteem van de Noordzee bestaat.

Een langere tijd worden er al zorgen gebaat over de geluidsproductie tijdens werkzaamheden ten behoeve van het realiseren van windmolenparken. Als voorbeeld refereren we naar een artikel in *Vroege Vogels* met een interview van dhr. W. Verboom en de schokkende titel: “Windmolenparken in zee catastrofaal voor vissen en zeezoogdieren” (*Vroege Vogels*, 2005). De verontrustende beweringen welke dhr. Verboom aanhaalt in dit interview zorgt er voordat de Nederlandse Vissersbond zich nader heeft verdiept in dit onderwerp. De Nederlandse Vissersbond wil er op wijzen dat door de promotie (deel)onderzoeken van zowel gedragsbioloog dhr. Neo en geluidsdeskundige dhr. Özkan Sertlek nieuwe inzichten zijn verkregen in de gevolgen van geluid op een ecosysteem. Dit is zeker van belang gezien het feit dat er maar een beperkte hoeveelheid aan onderzoeksgegevens naar het effect van geluid op onderwaterleven beschikbaar is. De beroepsvisserij pleit voor nader onderzoek naar het mogelijk onbedoeld verstoren of verjagen van vissen door middel van geluid in het geplande tracé wel overwogen wordt meegenomen in de besluitvorming. Wat zijn de effecten van geluid bij plaatsing van de windturbines op zee? Wat zijn de effecten van het geluid van de draaiende windturbines en de bijbehorende trillingen van de turbines richting de zeebodem? Het zijn relevante vragen waarop vooralsnog geen sluitende antwoorden gegeven zijn.

Neo *et al.* (2015) constateerde in een onderzoek dat zeebaarzen zich na enige tijd herstelden naar hun normale zwemgedrag en dat ze gewend leken te raken aan de geluiden. Opmerkelijk was wel dat de vissen eerder wendden aan een harder geluid dat langdurig werd afgespeeld dan aan een zachter geluid met pauzes (Neo *et al.*, 2015). Na elke pauze leken de vissen telkens weer te schrikken van het geluid (Neo *et al.*, 2015). Dit onderzoek bevestigt dat we met menselijke perceptie snel een verkeerde interpretatie kunnen maken zonder degelijk onderzoek. Dit zou betekenen dat de onderwater geluidseffecten (zeker met de toenemende scheepsverkeer op kleiner deel van Noordzee) mogelijk sterker zijn dan nu vaak wordt verondersteld. Een onderzoek naar onderwater geluid waar modelleringen zijn gemaakt van geluidsverspreiding, wat van belang is voor het voorspellen van effecten op het leven onderwater door Özkan Sertlek *et al.* (2016), had dit mogelijk beter inzichtelijk kunnen maken.

Ook in een onderzoek naar het effect van heien op kabeljauw (*Gadus morhua*) kwam naar voren dat er sprake was van een schrikreactie bij het heien van de zogenaamde monopiles van windmolens (van der Knaap *et al.*, 2022). Bij deze schrikreactie zwommen vissen naar de bodem en zwommen de vissen verder weg van waar het geluid vandaan kwam. Ook al werden er in dit onderzoek geen lange termijn effecten gemeten, waarschuwen de onderzoekers wel voor een cumulatief effect wanneer er sprake is van gelijktijdige hei-activiteiten en dat er meer onderzoek moet worden gedaan naar de effecten op andere soorten. Door meer onderzoek te doen naar de negatieve effecten van deze activiteit kunnen wellicht toekomstige ongewilde negatieve gevolgen voor bijvoorbeeld de visstand kunnen worden voorkomen. Een ander onderzoek naar het effect van antropogene geluiden op kabeljauw waarschuwt daarentegen dat wanneer voedselinname en de mate van populatiegroei worden aangetast, dit grote effecten kan hebben op populatieniveau wanneer deze de vruchtbaarheid, overleving en de ‘age of maturation’¹ beïnvloeden (Soudijn *et al.*, 2020).

De beroepsvisserij heeft te maken met diverse natuurbeschermingsregels en daartoe behorende wetgeving. Het wordt steeds lastiger om de benodigde vergunningen op basis van de Wet natuurbescherming (Wnb-vergunningen) te verkrijgen. De beroepsvissers hebben te maken met vele kritische (ecologische) eisen waaraan zij moeten voldoen en hier werken de vissers met zorg aan mee. Daarom wil de beroepsvisserij, een activiteit welke al eeuwenlang plaatsvindt op de Noordzee, voorkomen dat er negatieve effecten optreden op het ecosysteem van de Noordzee en aangrenzende wateren, voortkomend uit dit windenergieproject. Zeker als eventuele negatieve gevolgen in de toekomst worden gebruikt om de beroepsvisserij (wederom) verder in te perken vanwege cumulatieve effecten.

¹ Leeftijd wanneer een vis geslachtsrijp is

Evenals het plan 'Net op zee IJmuiden Ver Gamma' dient de beroepsvisserij ook (periodiek) vergunningen aan te vragen voor de beroepsmatige visserijactiviteiten die zij uitvoert. Hierbij dienen Passende Beoordelingen geschreven te worden, waarbij o.a. de effecten van de visserijactiviteiten dienen te worden gecumuleerd met de effecten van overige (reeds bestaande/gelegde) activiteiten binnen het Noordzeegebied. Gelet op het feit dat dit voorbereidende werkzaamheden zijn voor het uiteindelijke beoogde doel van deze activiteit (= realisatie windmolenparken) zullen de grootschalige en blijvende activiteit, in combinatie met de eventuele negatieve effecten op het ecosysteem van deze activiteit, is de verwachting dat het verkrijgen van de benodigde vergunningen voor de beroepsvisserij zullen worden bemoeilijkt.

Meulensdijk (2018) vermeldt dat de provincie Groningen de windmolens stil zet om de vogelsterfte tegen te gaan. De windmolens zijn stilgelegd op basis van het verslag van Krijgsveld *et al.* (2016), welke concludeerden dat er gemiddeld 33 vogels per turbine per jaar slachtoffer werden (in de Eemshaven, geen landelijk gemiddelde). Vogels genieten, op basis van (inter)nationale wet- en regelgeving, een goede bescherming. Een concreet voorbeeld van de gevolgen van de bescherming van vogels op visserij is dat er een project is opgezet om de interactie tussen Zwarte-zee-eenden en Spisulavisserij te volgen, namelijk: 'Ruimte voor vogels en vissers: handelingsperspectief voor een duurzame visserij op *Spisula subtruncata* in de Nederlandse kustwateren'. Dit project heeft het mogelijk gemaakt om een tijdelijke Wnb-vergunning te krijgen met een aantal strenge voorwaarden. Een belangrijk gebied voor zowel de Spisulavisserij als Zwarte-zee-eenden bevindt zich ten westen van IJmuiden, omdat de hoogste aantallen en biomassa van *Spisula* bij Nederland is waargenomen in 2017 en hier met een onregelmatig patroon ook hoge aantallen (duizenden) Zwarte-zee-eenden worden aangetroffen (Troost *et al.*, 2017 en Liliypaly *et al.*, 2018). De Nederlandse Vissersbond wil erop wijzen dat de voorbereidende werkzaamheden van de windmolens gepland staan in een belangrijke gebied van *Spisula* en Zwarte-zee-eenden. Hierdoor bestaat de kans dat er verstoring optreedt en Spisulabanken irreversibele schade toe worden gebracht. Dit zou grote gevolgen kunnen hebben voor de afgifte van Wnb-vergunning voor Spisulavisserij in andere jaren. Zo zal het bijvoorbeeld men dit gebied kunnen sluiten voor (*Spisula*)visserij zodat de populaties weer kunnen aansterken van de geleden schade van de voorbereidende werkzaamheden voor de windmolenpark. Verder waarschuwen wetenschappers dat men waakzaam moet zijn met het verder uitbouwen van windmolen parken op zee die spannen over de gehele lengte van vliegroutes van vogelpopulaties (Fox & Petersen, 2019). De angst bestaat dat vogels in dit geval vaker te maken zullen krijgen aanvaringen met windturbines. De Nederlandse Vissersbond wil er graag op attenderen dat de gevolgen voor de vogels van groot belang zijn voor het verkrijgen van de gewenste vergunningen en dat er nu nog vele onzekerheden zijn over de gevolgen van (voorbereidende werkzaamheden voor) windmolens op zee.

Onderzoek

Samengevat betekent één en ander dat het aangewezen gebied "onbruikbaar/minder bruikbaar" is voor visserij groter is dan enkel de windmolenparken zelf. Daarnaast zijn concrete alternatieve mogelijkheden voor de visserij in Nederlandse windmolenparken beperkt en niet goed in de praktijk getest (Rasenberg *et al.*, 2015). Het is van groot belang dat er meer en gedegen onderzoek wordt verricht naar de gevolgen op het ecosysteem d.m.v. het plaatsen van windmolenparken en aanverwant is er gericht onderzoek benodigd naar de opties voor doorvaart en medegebruik. Zo ligt het in de verwachting dat de visserij op krabben en kreeften in windparken op zee wellicht rendabel kan worden, maar ook dit is afhankelijk van diverse randvoorwaarden (Rasenberg *et al.*, 2015). Tegelijkertijd wordt door de meeste vormen van medegebruik de doorvaartmogelijkheid belemmert (Bolman *et al.*, 2019). Zo is het noodzakelijk om (meer) rekening te houden met de belangen van de demersale sleepnetvisserij aangezien deze groep vissers de meeste hinder en bijbehorende (financiële) schade ondervindt van de windparken op zee.

Ondanks alle consultaties de afgelopen jaren stelt de Nederlandse Vissersbond dat het belang van de beroepsvisserij en dat van het ecosysteem te weinig erkend en meegenomen is in de plannen. De visserijsector voelt zich dan ook niet serieus genomen en de betrokkenen hebben onvoldoende gevoel

bij de verliezen die door deze beroepsgroep geleden worden. De visserij is gebaat bij een gezond ecosysteem en aantasting ervan dient te worden voorkomen.

De kansen van de visserij zijn afhankelijk van de kennis van welke organismen goed gedijen in deze nieuwe ecosysteem. Daarom dienen er opnames te worden gedaan wat betreft de impact en de gevolgen van de installaties op het mariene milieu inclusief de visbestanden. Daarnaast is het voor het aanvragen van diverse vergunningen, onder andere op basis van de Wet natuurbescherming, voor visserij-activiteiten zeer belangrijk om te weten wat de cumulatieve effecten zijn van diverse activiteiten op zee. Hiervoor zijn de gezamenlijke effecten van diverse activiteiten op zee voornamelijk belangrijk voor vogelbestanden. Daarom zou de Nederlandse Vissersbond graag zien dat deze cumulatieve effecten nader worden onderzocht.

Plaatsing kabels

De Nederlandse Vissersbond is van mening dat de nog te ontwikkelen en te realiseren windparken op zee geplaatst moeten worden in gebieden die weinig worden bevestigd. Het plaatsen van de kabels zal rijke visgronden doorkruisen. Doordat de plaatsing van kabels onmisbaar is voor de realisatie van het windpark zal de Nederlandse Vissersbond graag willen zien dat er gekozen wordt voor de tracé met de minste impact op visserij, namelijk het tracé met de korste route door de zeebodem. Aansluitend streeft de Nederlandse Vissersbond ernaar dat de kabels op voldoende diepte worden gegraven. De visserijsector heeft in het verleden vaker zorgen geuit over kabels van windmolenparken die bloot komen te liggen op de bodem van de Noordzee, omdat netten eventuele schade zouden kunnen aanrichtingen aan deze kabels. Zo stelde TenneT in het verleden bij het ontwerpbesluit "Net op zee Hollandse Kust (noord) en Hollandse Kust (west Alpha)" het volgende hierover: "Dat kabels niet bloot komen te liggen is ook het belang van TenneT. Blootliggende kabels kunnen makkelijker beschadigen, door o.a. noodankers, visnetten en gezonken afval. TenneT kiest daarom voor een begraafdiepte die in principe geen onderhoud vergt gedurende de levensduur van de kabels. Ook geldt er vanuit de Waterwet een verplichte begraafdiepte met daarbij een monitorings- en herstelverplichting". We hopen dat ook tijdens deze werkzaamheden TenneT ervoor kiest om de kabels op voldoende diepte in de zeebodem te willen gaan plaatsen, waarbij het de voorkeur geniet om dit op minimaal drie meter diepte te plaatsen. Aanvullend is het voor de beroepsvisserij van belang dat de werkzaamheden in een korte tijd gebeuren i.v.m. overlast, door middel van verstoring doelsoorten en fysieke verstoring van vismogelijkheden bijvoorbeeld door kabels of werktuigen. Wij pleitten daarom voor een korte periode, gezamenlijk geen meerdere kwartalen/jaren duurt, voor het legen en daadwerkelijk ingraven van de kabels.

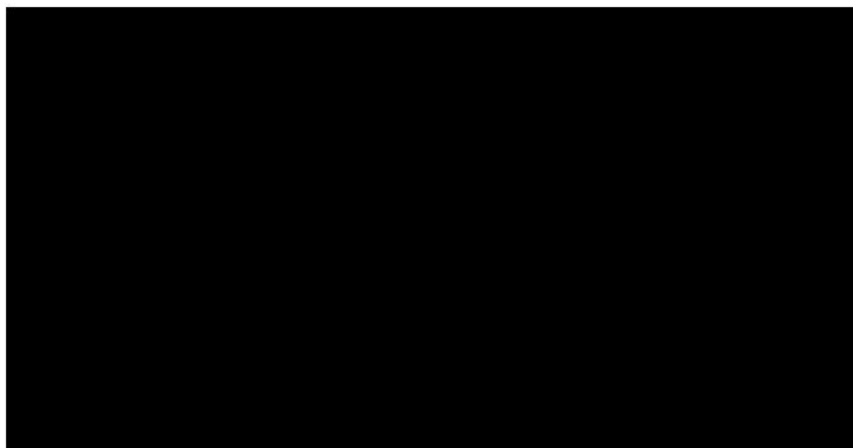
Daarnaast blijft de Nederlandse Vissersbond bezorgd over de gevolgen van de toekomstig te realiseren windmolenparken en meer specifiek ten aanzien van de gevolgen van windmolenparken op de beroepsvisserij die in de directe omgeving plaatsvindt. Duidelijk is dat het ecosysteem in de voormalige visgronden en directe omgeving zal gaan veranderen met deze nieuwe "kunstwerken" en aanverwant de beperkingen van de visserijactiviteiten rondom de windparken.

Tot slot

Wij gaan ervan uit dat we u voldoende hebben geïnformeerd omtrent het belang van visserij door middel van deze zienswijze. Wij willen als belanghebbende worden gekend in de verdere besluitvorming en zouden zo nodig graag nadere mondelinge toelichting van deze zienswijze willen geven. Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met mevr. Emma de Boer, via telefoonnummer 0527-698151 of per e-mail edeboer@vissersbond.nl. Ik vertrouw erop dat u onze zienswijze serieus in overweging neemt. Bij voorbaat dank voor uw medewerking en in afwachting van uw antwoord.

Met vriendelijke groet,

NEDERLANDSE VISSERSBOND

Referenties

Bolman, B., Boon, A., Maarse, M., Roetert, T., Schouten, J.J. en Vergouwen, S., 2019. Verkenning toekomstig medegebruik windparken. Deltares rapport 11203133-002-ZKS-0007

Boon, A.R., Caires, S., Wijnant, I.L., Verzijlbergh, R., Zijl, F., Schouten, J.J., Muis, S., van Kessel, T., van Duren, L. en van Kooten, T., 2018. Assessment of system effects of large-scale implementation of offshore wind in the southern North Sea. Deltares rapport 1202792-002-ZKS-0006

Coolen, J.W.P., van der Weide, B., Cuperus, J., van Moorsel, G., Blomberg, M., Faasse, M., Bos, O.G. en Lindeboom, H. J. Chapter 6: BENTHIC BIODIVERSITY ON OLD PLATFORMS, YOUNG WIND FARMS AND ROCKY REEFS, onderdeel van thesis verslag: Coolen, J.W.P. North Sea Reefs. Benthic biodiversity of artificial and rocky reefs in the southern North Sea 203. PhD thesis, Wageningen University & Research, Wageningen, NL, 2017. DOI 10.18174/404837.

Fox, A. D., & Petersen, I. K. (2019). Offshore wind farms and their effects on birds. Dansk Orn. Foren. Tidsskr, 113, 86–101. <https://www.researchgate.net/publication/335703152>

Glorius, S., van Hal, R., Kaag, K., van der Weide, B., Chen, C., van Kooten, T., 2016. Benthic development around a gas platform in the North Sea - a small scale closure for fisheries; A trait based approach. Wageningen, Wageningen Marine Research (University & Research centre), Wageningen Marine Research report C121/16, pp: 422.

Gyimesi, A.E.L., Rebolledo, B., Kleyheeg-Hartman, J.C., de Jong, J.W., Teunis, M., Didderen, K., Boonman, M., Schutter M. en Fijn R.C., 2018. Achtergronddocument ten behoeve van MER en PB windenergiegebied Hollandse Kust (noord). Kavel V en VI: vogels, vleermuizen, vissen en benthos. Bureau Waardenburg Rapportnr. 18-068. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Krijgsveld, K.L., Kleyheeg-Hartman, J.C., Klop E. en Brenninkmeijer, A., 2016. Stilstandsvoorziening windturbines Eemshaven. Mogelijkheden en consequenties. Bureau Waardenburg-rapportnr 16-100. Altenburg & Wymenga, Veenwouden en Bureau Waardenburg, Culemborg

Lindeboom, H. J., Kouwenhoven, H. J., Bergman, M.J.N., Bouma, S., Brasseur, S., Daan, R., Fijn, R.C., de Haan, D., Dirksen, S., van Hal, R., Hille Ris Lambers, R., ter Hofstede, R., Krijgsveld, K.L., Leopold, M. en Scheidat, M., augustus 2011. Short-term ecological effects of an offshore wind farm in the Dutch coastal zone; a compilation. IOP Publishing Ltd, Environmental Research Letters, Volume 6, Nummer 3.

Lilipaly S., Arts, F.A., Sluijter, M. en Wolf, P.A., 2018. Midwintertelling van zee-eenden in de Waddenzee en Nederlandse kustwateren in november 2017 en januari 2018. Rapport RWS – Centrale Informatievoorziening. Rapport BM 18.24 DPM Rapportnr. 2018-05. Delta ProjectManagement, Vlissingen.

Meulendijks, J., 18 april 2018. Groningen zet windmolens stil om vogelsterfte tegen te gaan: windboeren niet blij. Web artikel, de monitor, KRO_NCRV. Link: <https://demonitor.kro-ncrv.nl/artikelen/groningen-zet-windmolens-stil-om-vogelsterfte-tegen-te-gaan-windboeren-niet-blij>

Neo, Y. Y., Ufkes, E., Kastelein, R. A., Winter, H. v., ten Cate, C., & Slabbekoorn, H. (2015). Impulsive sounds change European seabass swimming patterns: Influence of pulse repetition interval. *Marine Pollution Bulletin*, 97, 111–117

Özkan Sertlek, H., Aarts, G., Brasseur, S., Slabbekoorn, H., ten Cate, C., von Benda-Beckmann, A. M., & Ainslie, M. A. (2016). Mapping underwater sound in the dutch part of the North Sea. *Advances in Experimental Medicine and Biology*, 875, 1001–1006. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-2981-8_124

Rasenberg, M., Smith, S., Turenhout, M. Taal, K. (2015) Vissen in windmolenparken: inventarisatie van de (on)mogelijkheden. IMARES Rapport [C030/15]

Rivier, A., Bennis, A. C., Pinon, G., Magar, V., & Gross, M. (2016). Parameterization of wind turbine impacts on hydrodynamics and sediment transport. *Ocean Dynamics*, 66(10), 1285–1299. <https://doi.org/10.1007/S10236-016-0983-6>

Soudijn, F. H., Kooten, T. van, Slabbekoorn, H., & Roos, A. M. de. (2020). Population-level effects of acoustic disturbance in Atlantic cod: a size-structured analysis based on energy budgets. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 287(1929), 20200490. <https://doi.org/10.1098/RSPB.2020.0490>

Troost, K., Perdon, K.J., van Zwol, J., Jol, J. en van Asch, M, 13 september 2017. Schelpdierbestanden in de Nederlandse kustzone in 2017. Stichting Wageningen Research Centrum voor Visserijonderzoek (CVO), CVO rapport: 17.014.

van Berkel, J., Burchard, H., Christensen, A., Mortensen, L. O., Petersen, O. S., & Thomsen, F. (2020). The effects of offshore wind farms on hydrodynamics and implications for fishes. *Oceanography*, 33(4), 108–117. <https://doi.org/10.5670/OCEANOLOG.2020.410>

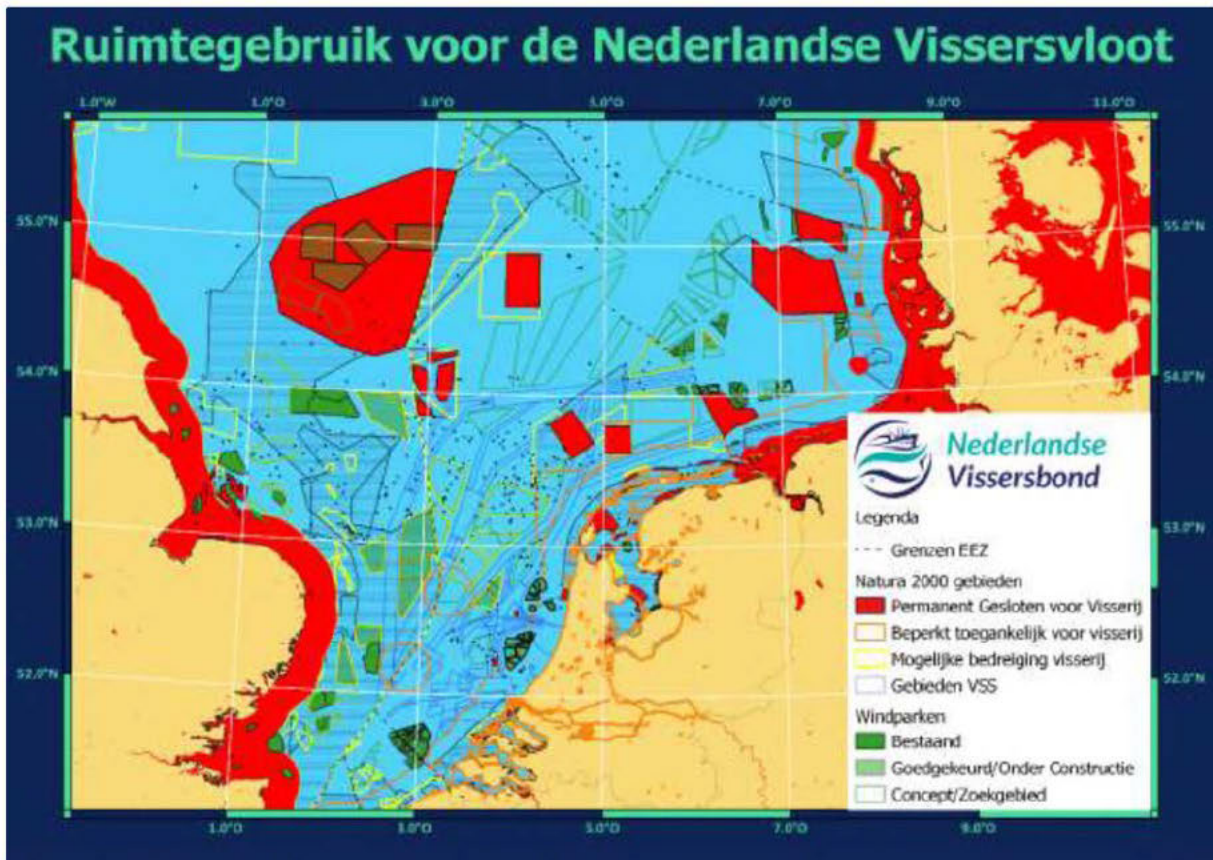
van der Knaap, I., Slabbekoorn, H., Moens, T., van den Eynde, D., & Reubens, J. (2022). Effects of pile driving sound on local movement of free-ranging Atlantic cod in the Belgian North Sea. *Environmental Pollution*, 300, 118913. <https://doi.org/10.1016/J.ENVPOL.2022.118913>

Van Hal R., B. Couperus, S. Fassler, S. Gastauer, B. Griffioen, N. Hintzen, L. Teal, O. van Keeken, E. Winter, 2012. Monitoring- and Evaluation Program Near Shore Wind farm (MEP-NSW) - Fish community. IMARES Report C059/12 OWEZ_R_264_T1_20121215_final_report_fish.

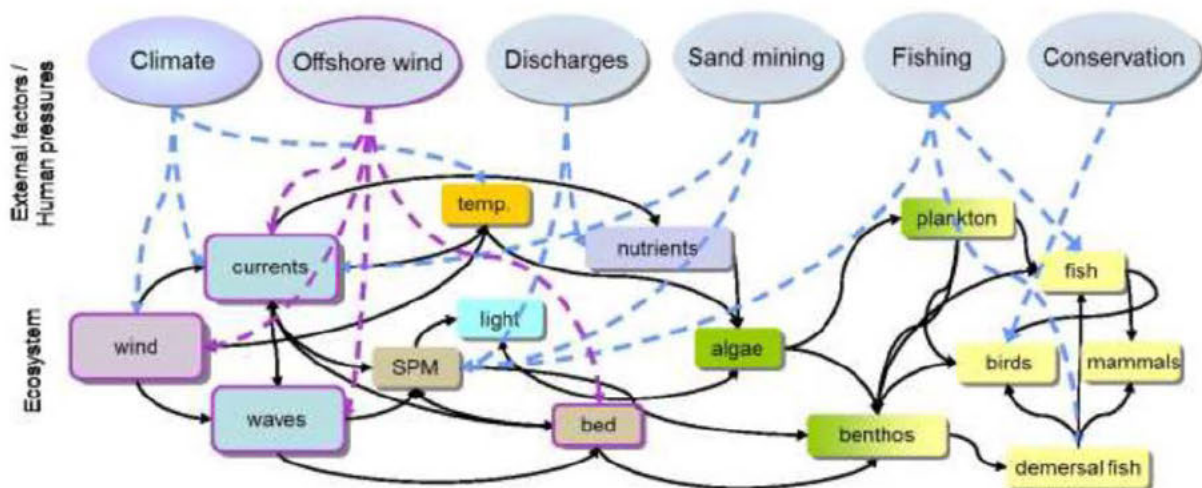
Vroege vogels, 3 juli 2005. Windmolenparken in zee catastrofaal voor vissen en zeezoogdieren. Artikel ten behoeve van interview met Wim Verboom, link: <https://vroegevogels.bnnvara.nl/nieuws/windmolenparken-in-zee-catastrofaal-voor-vissen-en-zeezoogdieren>.

Winter, H.V., G. Aarts & O.A. van Keeken 2010. Residence time and behaviour of sole and cod in the Offshore Wind farm Egmond aan Zee (OWEZ). Report number OWEZ_R_265_T1_20100916. Imares Wageningen UR.

Bijlage 1 Ruimtegebruik Noordzee

Bijlage 2 Systematische effecten van grootschalige implementatie van offshore windparken

BRON: Boon *et al.*, 2018.